

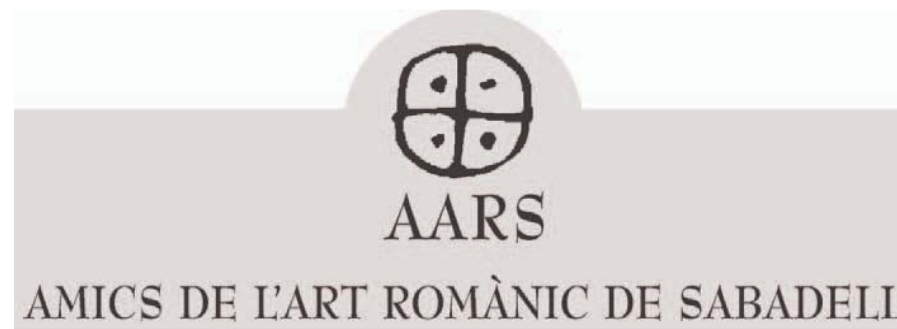
La següent planta, disposa d'una sala de confiança amb una llar de foc de marbre molt decorada, la sala de bany i els dormitoris. En els d'Eusebi Güell i de la seva muller a l'entrada hi ha una arcada i columnes de marbre ornades amb ferro forjat. En el de la seva filla Isabel són sense ornar. Les golfes s'utilitzaven per a les feines del servei -safareig, cuina etc.- i hi havia els seus dormitoris, actualment es destinen a sala d'exposicions on s'obren uns grans finestrals amb unes boniques vidrieres que donen llum al saló central.

En el terrat, hi ha vint xemeneies, algunes són funerals i les altres de ventilació, compostes de base, tronc i barret, però no n'hi ha cap d'igual. Les sis del servei són de maó vist, en canvi les altres catorze estan bellament recobertes amb trencadís. Al bell mig tenim l'agulla que cobreix la cúpula del saló central, a més de la seva funció decorativa, disposa d'unes petites obertures que il·luminen la cúpula i semblen el firmament. Està coronada per una rosa dels vents, un penell compost per un pandero i un ratpenat, i, al capdamunt, una creu grega.

Text i fotos: Joan Codina i Bernaus

BIBLIOGRAFIA

- ESPAÑOL, Francesca. *"El gòtic català"*. Angle Editorial. 2002.
- "El gòtic meridional català: cases, esglésies i palaus"* a Clavell (estudis del patrimoni històric). 2009.
- CARBONELL, Eduard, CIRICI, Alexandre i GUMÍ, Jordi. *"Grans Monuments Romànics i Gòtics"*. Edicions 62. 1977.
- TAULÉ i VIÑAS, Mn. Albert. *"Santa Maria del Mar"*. 2008
- "El Palau Güell"*. Diputació de Barcelona. 2004.
- "Fulletó Palau Güell"* Diputació de Barcelona. 2011.
- "Gaudí"*. Salvat Editors, 1984.
- "Guia de la ruta Gaudí"*. Ajuntament de Barcelona. 2002.

Núm. 112

18 de desembre de 2011

BARCELONÈS

SANTA MARIA DEL MAR

En la ubicació actual de la basílica de Santa Maria del Mar, hi hagué una necròpolis paleocristiana –fou trobada en les excavacions que s'efectuaren l'any 1965 i que s'aprofitaren per construir l'actual cripta on des del 2001 hi ha les relíquies de sant Cugat– on sembla que fou enterrada la màrtir Santa Eulàlia i possiblement s'edificà una primera capella anomenada Santa Maria de les Arenes, la qual es va anar ampliant i a finals del segle VII, ja està documentada com Santa Maria del Mar ja que hi havia el culte a Santa Eulàlia.

Segons la llegenda, durant la invasió musulmana, el cos de la santa fou amagat, perdut i no fou trobat fins l'any 878, però el primer document que cita a Santa Eulàlia de Barcelona és del segle XIII. L'any 1339 foren traslladades les relíquies de la santa a la Catedral de Barcelona i dipositades en un nou sarcòfag gòtic ubicat a la cripta. El sarcòfag primitiu del segle IV, restà a Santa Maria del Mar i fou reutilitzat com a pica baptismal fins que -en els fets de juliol del 1936- quedà molt malmès. Més endavant fou restaurat per l'escultor Frederic Marés i dipositat al Museu d'Arqueologia de Catalunya.

En el transcórrer dels anys la primitiva església s'anà ampliant, però durant el segle XIII, aquest lloc, fora muralles, experimentà un fort creixement, es formà un nou barri anomenat Vilanova del Mar –actualment, de

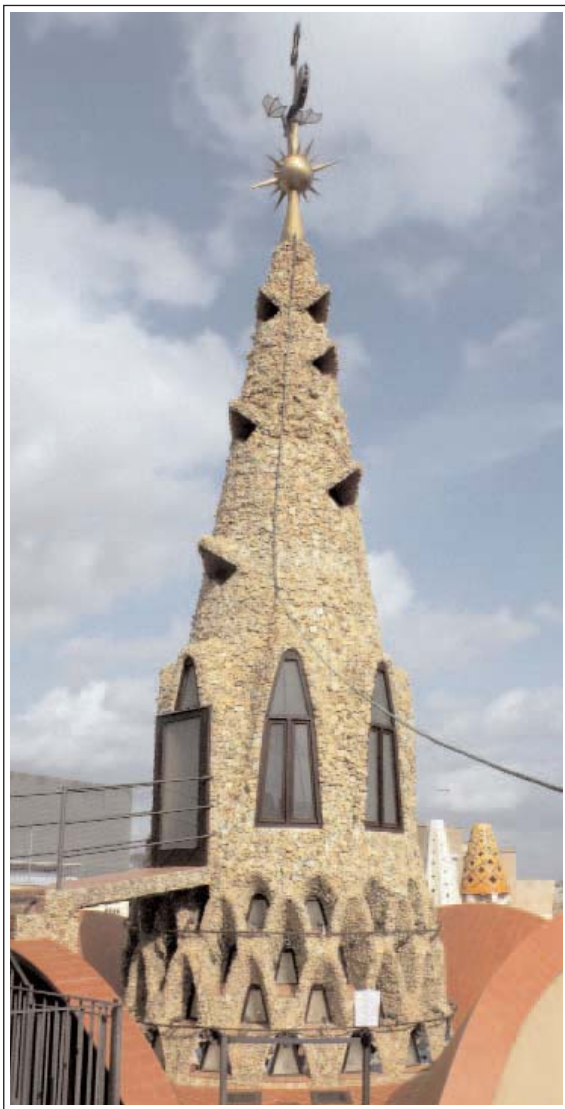
SANTA MARIA DEL MAR. Portada principal.

PALAU GÜELL. Xemeneies.

A partir d'aquesta planta, el palau es configura al voltant d'una mena de pati interior cobert amb una doble cúpula parabòlica que és el saló principal, el concepte és semblant a la planta lliure, que Le Corbusier faria 30 anys més tard. La planta noble, evidentment és la més luxosament decorada: marbres, murs amb marqueteria de fusta, sostres enteixinats, ferros forjats etc. Consta d'una avantsala que condueix a les dues ales, la social i la familiar. La primera comprèn: la sala de passos perduts, la de visites, el tocador de senyores i el saló central on s'organitzaven diferents actes socials –receptions, concerts, balls, etc.- hi ha la consola de l'orgue. En obrir unes portes es convertia en capella. Per mitjà d'una bonica escala es puja a un altell on hi ha la tribuna dels músics que té una barana de fusta molt treballada. En la segona, la familiar: la sala de confiança i la tribuna de fumadors, el menjador ricament ornat i la terrassa de migdia on hi ha una sala de billar i tallers de pintura i escultura.

són les portalades i les ornamentacions amb ferro forjat. La façana interior, de migdia, es construí amb la mateixa pedra, són destacables la tribuna i especialment el umbracle, amb una estructura de ferro i llistons de fusta i unes formes fantàstiques.

PALAU GÜELL. Agulla.

Consta de planta baixa, soterrani, entresòl, planta noble, dormitoris, golfes i terrat. La planta baixa disposa de dues portalades amb arcs catenaris per l'entrada i la sortida de carruatges, una zona de cotxeres, la rampa d'accés al soterrani i una magnífica escalinata de marbre que dona accés a l'entresòl. El soterrani servia de caverissa i de magatzem de palla, llenya i carbó; disposa de columnes cilíndriques o prismàtiques amb capitells fungiformes, arcs escarsers i voltes –tot fet amb maó de pla- que conformen l'estructura que sosté tot l'edifici. A l'entresòl hi havia una part dedicada a negocis familiars, un vestíbul i l'escala que condueix a la planta noble.

“La Ribera”– i es proposà la construcció d'un gran temple, iniciativa que rebé el recolzament de les dignitats eclesiàstiques. El barri era format per armadors, grans comerciants, artesans de tots els tipus, obrers –especialment de càrrega i descàrrega dels vaixells, “bastaixos”– i pescadors. Els potentats contribuïren econòmicament i els humils treballant en la construcció del temple. Tingueren la protecció reial, primer de Alfons el Benigne que posà la primera pedra i després del seu fill Pere el Cerimoniós, que atorgà el dret per a extreure de la cantera de Montjuïc, la pedra emprada en la construcció del temple.

La primera pedra fou col·locada el 25 de març de 1329, i un cop acabades les obres, es consagrà el 15 d'agost de 1384. La construcció, tot i que l'any 1378 hi hagué un important incendi que originà alguns retards, només durà 55 anys i mig, temps molt breu si el comparem amb el d'altres grans edificacions. L'obra fou encarregada als mestres Berenguer de Montagut i Ramon Despuig que foren els dissenyadors. Alguns anys després hi ha constància de dos mestres més Pere Oliver i Guillem Metge, però ambdós respectaren el disseny inicial. Aquest és molt audaç: l'altura de les naus, l'esveltesa dels pilars i la gran distància entre ells, l'hi donen una grandiositat i bellesa extraordinàries. És una de les obra més remarcables del gòtic català, molt diferent del continental europeu.

El temple és de planta basilical de tres naus, a cadascuna de les laterals hi ha adossades onze capelles. Les naus laterals, contràriament al que és habitual, són quasi de la mateixa alçada que la central –26.5 i 32.3 m respectivament-. Les capelles, només tenen 14.5 m de alçada, estan disposades de tres en tres entre pilars, que a partir del terrat es converteixen en contraforts. Les naus tenen una amplada total de 33 m –la secció es pràcticament quadrada-, estan dividides en quatre grans trams per mitja de vuit pilars octogonals de 1.5 m de diàmetre, acabats amb uns petits capitells d'on arrenquen els arcs torals i formers que sostenen les cobertes, que són de volta de creueria i damunt hi ha uns

arcs diafragmàtics.

Com que les naus laterals són quasi tan altes com la central, a fi que part de les pressions que genera es transmetin als contraforts i minvin les suportades pels pilars, cal que la volta de la nau central pesi poc i que les laterals siguin massisses. És per això, que el reble, entre els arcs diafragmàtics, és de grans peces ceràmiques molt lleugeres i en canvi aquestes són reblertes de formigó de calç que és pesant i resistent.

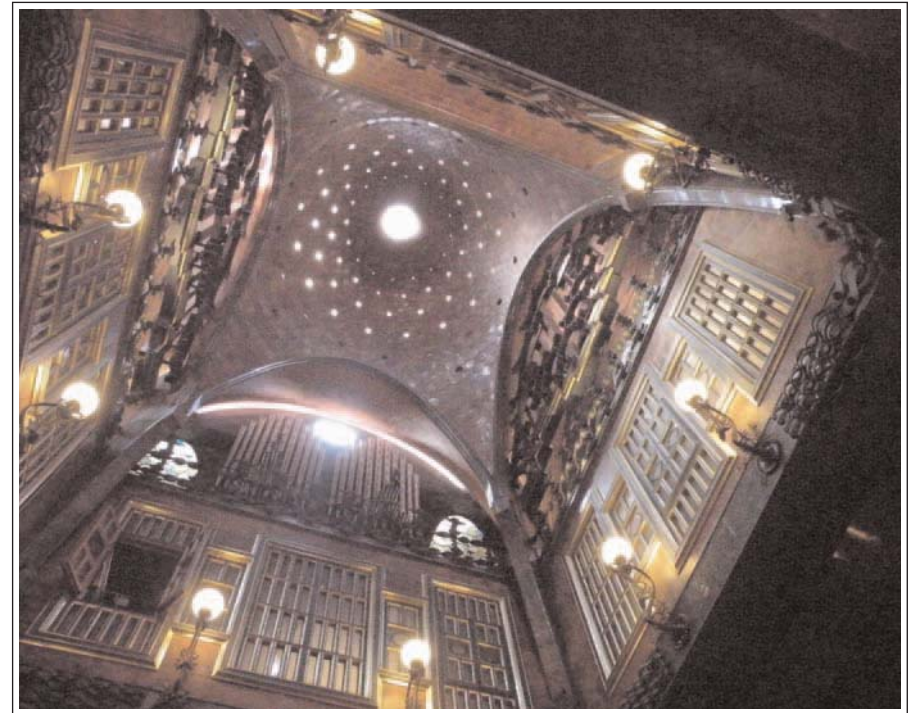
Les naus estan capçades per un absis poligonal i una girola composta per vuit pilars similars als de les naus. Inicialment hi havia nou capelles,

SANTA MARIA DEL MAR. Façana principal.

entre els anys 1542 i 1546 s'obrí la porta del passeig del Born i el 1834 es construï la capella del Santíssim Sagrament en estil neoclàssic, després d'això només en resten cinc.

El 19 de juliol de 1936, un grup anticlerical calà foc a la basilica i cremà durant onze dies. Foren destruïts: el magnífic altar major barroc, les imat-

PALAU GÜELL. Cúpula del saló central.

Eusebi Güell encarregà a Gaudi un palau, que a més de ser la seva residència habitual, s'utilitzaria per acollir les seves col·leccions d'antiguitats i per la seva intensa vida social. Amb motiu de l'Exposició Internacional del 1888, en el palau rebé la reina regent Maria Cristina, el rei d'Itàlia, el president dels Estats Units i moltes altres personalitats. És per això que emanà que fos un edifici luxós i que s'empressin els millors materials. Es construï entre els anys 1886 i 1888. Fou declarat per la UNESCO, el 1985, Patrimoni de la Humanitat.

L'edifici és una construcció entre mitgeres – carrer Nou de la Rambla 3 i 5 – que no té gaire superfície i requerí un gran esforç de Gaudi per trobar un projecte satisfactori, només de la façana en va efectuar 25 de diferents. La façana principal, de tramuntana, té una aparença de castell medieval i és de pedra del Garraf, d'unes pedreres que eren d'en Güell, el més notable

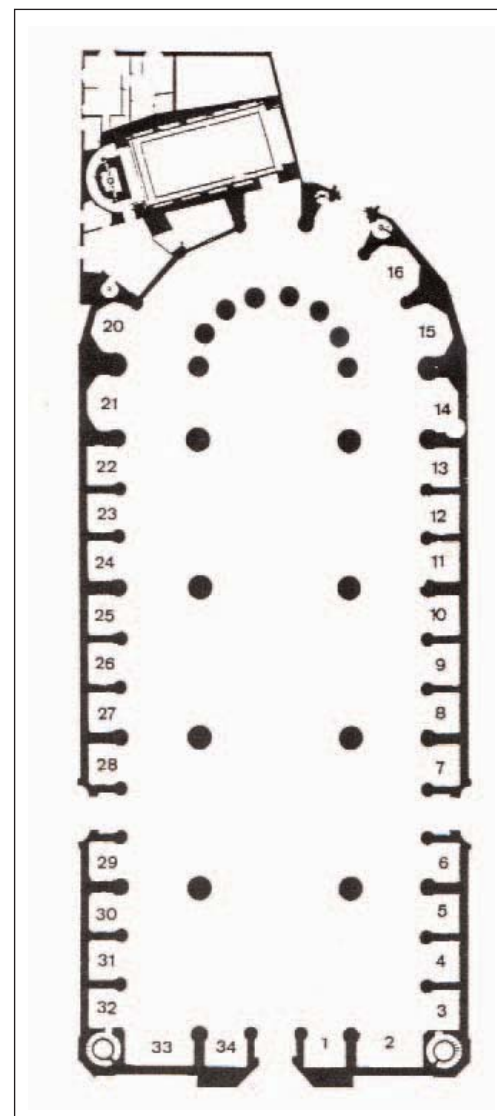
d'un pont damunt el carrer de Santa Maria. El palau es cremà i fou enderrocat el 1875, però el pont quedà en el seu lloc fins la remodelació del Fossar de les Moreres del 1986.

PALAU GÜELL

Correspon a la segona etapa de Gaudí, del 1883 al 1900, és la de la recerca d'un estil propi i se la relaciona amb el historicisme. Va utilitzar, de forma lliure i molt personal, l'arquitectura islàmica, oriental, mudèjar, gòtica i barroca, però amb aportacions seves com la ceràmica, el ferro forjat, els arcs parabòlics, les formes hiperboloides, etc.

PALAU GÜELL. Portalades de la façana principal

SANTA MARIA DEL MAR. Planta de la basílica.

ges –menys dues del Sant Crist que foren amagades- els vitralls de totes les capelles, el gran orgue i tots els arxius. Solament quedaren alguns vitralls de la part superior i les claus de volta de la nau central, només parcialment malmesos pel foc. Després de la guerra, poc a poc, s'anaren fent restauracions i la reconstrucció de les capelles i els seus vitralls. A l'altar major s'hi col·locà, damunt d'un pedestal, la imatge gòtica de pedra de la Mare de Déu que hi havia al timpà de la porta del carrer de Santa Maria. S'instal·là un orgue menor del segle XVII, procedent dels Trinitaris de Vic.

Dels vitralls superiors cal destacar, per la seva antiguitat, el del Judici Final, del 1474, el de la font d'aigua viva (1648), els del Sant Sopar i de la Pentecosta (1711), l'al·legoria eucarística (1790) i els quatre

profetes (1878). La gran rosassa de 9 m de diàmetre, resultà destruïda pel gran terratrèmol del 2 de febrer de 1427, en fou construïda una de nova, en estil gòtic flamíger, el 1459 i fou obra del mestres Pere Joan i Andreu Escuder. A la nau central hi ha cinc claus de volta, la situada damunt del

SANTA MARIA DEL MAR. Nau central.

presbiteri és la més gran – 2 m de diàmetre i 6 tones de pes – representa la Coronació de la Mare de Déu, a continuació es troba: el Naixement, l'Anunciació, Alfons el Benigne a cavall i l'escut de Barcelona.

A l'exterior hi ha, la façana principal de ponent amb la portada i les torres campanar, dues portes en els murs laterals i una, més tardana, a la capçalera. La portada es compon d'un sòcol i arcs ogivals en gradació, el timpà és cec amb tres figures de cos rodó que són un Judici Final compost per Crist assegut i mostrant les nafres de les seves mans, la Mare de Déu i sant Joan Evangelista agenollats, darrere hi ha una pintura mural que representa la resurrecció de les ànimes. Ambdós costats de la porta tenen una gran escultura, són sant Pere i sant Pau. Les portes són de fusta, i estan ornades amb bronze i inclouen la figura de dos bastaixos. La portada està emmarcada per dos contraforts i una cornisa. Damunt hi ha la gran rosassa.

A ambdues cantonades de la façana principal s'eleva una esvelta torre campanar octogonal de 42 m d'alçada. Fins aproximadament el centre de la rosassa té el mateix diàmetre. Després hi ha tres trams en què el diàmetre va minvant. Disposen de finestres ogivals a cada cara. La torre sud restà inacabada fins el 1909 i actualment té dues campanes per fer els tocs dels quarts i de les hores del rellotge, el qual fou instal·lat al 1999. L'altre campanar, tingué durant molts anys les campanes, però la seva esveltesa comportava perills i es construí un robust campanar de cadireta damunt el mur sud per allotjar-les, i encara hi romanen.

Les altres portes són: la del nord –carrer dels Sombrerers– d'estil gòtic gentil. La sud –carrer de Santa Maria– gòtica, li manca la imatge que és a l'altar, té a ambdós costats una làpida, una amb català i l'altra amb llatí, de la primera pedra. La del passeig del Born, s'obrí el 1542 però es tingué l'encert de fer-la en estil gòtic, la imatge és moderna d'en Frederic Marés.

A la meitat del segle XVII es construí una tribuna reial barroca al lloc de les actuals capelles 11, 12 i 13 que connectava amb el palau reial per mitjà